

N:o 12.

Ank. till Riksd. kansli den 12 februari 1897, 2 e. m.

Utlåtande, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor.

(R. A.

Sedan statsutskottet tagit kännedom om den af Riksdagens år 1896 församlade revisorer afgifna berättelse om granskningen af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning, hvilken berättelse till utskottet remitterats och bland kamrarnes ledamöter i tryck utdelats, samt genomläst de protokoll, hvilka blifvit hos fullmäktige i riksgäldskontoret förda efter den 24 september 1896, med hvilken dag revisorernas protokollsgranskning slutade, till och med den 21 januari 1897, å hvilken dag fullmäktiges berättelse till innevarande Riksdag blifvit afgifven, får utskottet nu meddela yttrande med anledning af berörda, sålunda verkställda granskning.

1:o.

Angående skilnaden mellan statens utgifter för jernvägslån och statens inkomster dels af behållna trafikmedel, dels af enskilda jernvägsaktiebolags annuitetsliqvider.

Till fullföljande af de i ofvan angifna afseende af föregående Riksdagens statsutskott lemnade uppgifter får utskottet för det senast tilländagångna året 1896 meddela följande siffror:

Bih. till Riksd. Prot. 1897. 4 Saml. 1 Afd. 10 Häft. (N:o 12).

1

Till statskontoret levererad behållning af trafikinkomster å statens jernvägar, utom den s. k. vestkustbanan,	kr. 9,800,000.—	
Till riksgäldskontoret levererad behållning af trafikinkomster å vestkustbanan	» 1,384,958.14	
Å lånen till enskilda jernvägar till riksgäldskontoret inbetald ränta*).....	kr. 1,676,398.80	
amortering.....	» 546,110.19	» 2,222,508.99
		<u>Kr. 13,407,467.13</u>

Af riksgäldskontoret utbetald ränta å de fonderade statslånen kr. 10,269,343.26

Med anledning deraf att i denna post ingår ränta å medel, som upplånats för odlingslånefondens räkning och till fortsatt utveckling af statens telefonväsende, bör från nämnda belopp afdragas:

den statskontoret påförda ränta å försträckningar till odlingslånefonden	kr. 172,344.43	
telegrafverket påförd ränta å lyftade medel för utveckling af statens telefonväsende...	» 164,104.17	» 336,448.60
		<u>Kr. 9,932,894.66</u>

Deremot skall härtill läggas ränta å de i följd af vestkustbanans förvärfvande af staten öfvertagna

obligationslån	kr. 103,690.—	
kommunlån	» 46,389.32	» 150,079.32

utvisande dessa summor en statens ränteutgift å upplåningen för jernvägar af kr. 10,082,973.98

Transport kr. 10,082,973.98 Kr. 13,407,467.13

*) Den debiterade ränta, som bort inflyta, utgjorde 1,975,430 kronor 3 öre.

	Transport kr.	10,082,973.98	kr.	13,407,467.13
Kapitalafbetalning å de fonderade stats-				
lånen.....	kr.	2,106,366.67		
Stadgad afsättning till				
amortering å d:o... »		217,633.33		
Kapitalafbetalning å öf-				
vertagna				
obligationslån kr.		68,000.—		
kommunlån »	36,070.95	»	104,070.95	»
			2,428,070.95	»
				12,511,044.93
				<hr/>
Öfverskott statsverket till godo *).....			kr.	896,422.20

Härvid är ytterligare att märka, att å vissa lån till enskilda jernvägsanläggningar för år 1896 upplupit ränta, med hvars erläggande anstånd af Riksdagen medgifvits, men hvilken räntefordran i sjelfva verket utgör ett riksgäldskontorets under året uppkomna tillgodohafvande hos enskilda jernvägar. Detta räntebelopp uppgår till 109,083 kronor 49 öre.

2:o.

Fullmäktige hafva å sid. 8—14 af sin den 21 sistlidne januari till Riksdagen afgifna berättelse (statsutskottets memorial n:o 1) meddelat, hvilka då till betalning förfallna annuitetsbelopp å de från riksgäldskontoret till kanal- och jernvägsanläggningars utförande samt till byggnader utgifna lån icke vid nämnda tid kunnat af vederbörande gäldas. Enligt hvad utskottet inhemtat, har efter berättelsens afgifvande icke inträffat annan förändring i berörda hänseende, än att Uddevalla—Venersborg—Herrljunga jernvägsaktiebolag i ytterligare afräkning å 1894 års annuitet inbetalt 50,000 kronor.

Till jemförelse mellan förhållandena under senaste år vill utskottet här meddela, att riksgäldskontorets fordran för förfallna, men icke

*) Att öfverskottet uppgått till ett så betydligt belopp, beror dels på konverteringen af 1880 års statslån, hvarigenom uppkommit en räntebesparing å öfver 500,000 kronor, dels derpå att riksgäldskontoret genom de från statskontoret öfverlemnade kassabehållningarna kunnat återbetala 1891 års lån å 7,200,000 kronor utan att upplåna medel dertill.

verkställda inbetalningar å utgifna lån för enskilda jernvägar, kanal- och slussanläggningar m. m. uppgingo, oberäknadt den numera med in-tecknade 4 procent obligationer kapitaliserade upplupna räntan, 1,707,800 kronor, å inköpta Bergslagernas jernvägsaktiebolags 5 procent obligationer af år 1874, till följande belopp, nemligen:

vid början af år 1890	kronor	755,500: 82.
» » » » 1891	»	925,259: 44.
» » » » 1892	»	1,141,074: 60.
» » » » 1893	»	1,389,751: 24.
» » » » 1894	»	1,749,591: 60.
» » » » 1895	»	1,955,930: 41.
» » » » 1896	»	2,320,768: 10.
» » » » 1897	»	2,486,682: 85.

3:o.

Angående Skåne—Hallands jernvägsaktiebolag.

(Rev. ber. sid. 182—187. Förkl. sid. 312—315.)

Med förmålan att driftkostnaden för bolagets jernväg uppgått till följande belopp, nemligen:

år 1891.....	kronor	470,575: —
» 1892.....	»	498,487: —
» 1893.....	»	518,743: —
» 1894.....	»	579,178: —
» 1895.....	»	885,541: —

medan behållna inkomsten af trafikrörelsen utgjort:

år 1891.....	kronor	106,292: —
» 1892.....	»	88,296: —
» 1893.....	»	164,583: —
» 1894.....	»	211,549: —
» 1895.....	»	21,720: —

hafva revisorerne yttrat, att det vid en jämförelse af dessa siffror förekommit dem anmärkningsvärdt, att driftkostnaden under år 1895 i så högst väsentlig mån ökats, hvilket haft till följd, att behållningen för året, som skulle tillgodokomma statsverket vid statens öfvertagande af bolagets jernväg, nedgått till ett relativt obetydligt belopp.

I afgifven förklaring har bolagets styrelse, som förklarade sig finna ganska naturligt, att Riksdagens revisorer vid blotta betraktandet af bolagets årsberättelse fäst uppmärksamhet vid årets ovanligt höga arbetskostnader, anfört följande:

Först borde bemärkas att, jemlikt upprättadt kontrakt angående jernvägens afträdande till statsverket, bolaget icke egde någon som helst ekonomisk fördel af större eller mindre tafiköfverskott för år 1895, enär alla inflytande trafikmedel utan undantag skulle godtgöras statsverket och alla behöriga drift- och arbetskostnader påföras statsverket.

Vidare egde bolaget jemlikt samma kontrakt, endast med viss begränsning, beslutanderätt angående omfånget af de arbeten, som för året skulle utföras; de arbeten som utförts öfverstege visserligen de vanliga, men hade tillkommit efter samråd med kongl. jernvägsstyrelsen, som pröfvat dessa arbeten vara nyttiga och nödvändiga med afseende på banans förvaltning i statens hand.

Slutligen måste på grund af sakens natur ej blott flera afskrifningar ske, såsom af numera obrukbart lager af biljetter, böcker, formulär m. m. jemte pensionskassa, utan äfven alla utgiftsposter, som enligt vanlig ordning skolat inbegripas i nästföljande års räkenskaper, uppdebiteras på året 1895, derest en afslutning på föreskrifvet sätt skulle kunna ske.

Sedan nettobehållningen för året genom samtliga dessa förhållanden minskats från kronor 400,130 år 1894 till kronor 205,270 för 1895, hade på begäran af granskningsmännen och för vinnande af bättre öfverensstämmelse med vid statens jernvägar fastställd bokföringsordning från kapitalkonto till driften öfverflyttats för en del arbeten och kostnader ett belopp af kronor 42,567; återstoden, kronor 162,703, hade i behörig ordning redovisats till statsverket.

Toges dessa omständigheter i öfvervägande, så befunnes driftskostnaden i öfrigt väl öfverensstämma med föregående årens, hvarjemte det vore uppenbart, att bolaget icke haft den ringaste vinst, men deremot statsverket en uppenbar fördel af bolagets beredvillighet att lämpa 1895 års arbeten med hänsyn till hvad kongl. jernvägsstyrelsen pröfvat lämpligt med afseende på banans öfvergång till statsverket.

Kongl. jernvägsstyrelsen, som lemnats tillfälle att afgifva det yttrande, hvartill revisorernes ofvanberörda framställning kunde från dess sida gifva anledning, har i frågan utlåtut sig sålunda:

Enligt § 6 i det mellan styrelsen och bolaget den 30 oktober 1894 ingångna preliminärkontrakt angående inlösen för statsverkets räkning af Skåne—Hallands jernväg hade bolaget visserligen förbundit sig, bland annat, att efter kontraktets underskrifvande icke utan särskildt aftal med jernvägsstyrelsen vidtaga sådana arbeten, som ökade jernvägens kapitalvärde eller anskaffa rörlig materiel, med mindre dylika arbeten redan påbörjats eller utförande af arbeten eller anskaffning af materiel med annan aftalats eller för banans underhåll och trafikens säkerhet erfordrades — en bestämmelse som jemväl influtit i det den 25 november 1895 ingångna och af Kongl. Maj:t den 24 december samma år godkända definitiva kontraktet. Men beträffande banans underhåll och driftskostnaden i öfrigt hade ej intagits — och kunde enligt sakens natur icke heller intagas — annan bestämmelse, än att banan skulle behörigen underhållas. Bolaget hade således kontraktsenligt — liksom koncessionsenligt — haft full befogenhet att med afseende å driftkostnaden ordna såsom bolaget för godt synt, utan att från statens sida vid köpeskillingens bestämmande någon anmärkning häremot kunnat göras.

Att märka vore emellertid, att, på sätt jernvägsstyrelsen inhemtat af en utaf dess ombud vid granskningstillfället utarbetad tablå öfver trafikinkomst, driftkostnad och nettoinkomst vid Skåne—Hallands jernväg åren 1893—95, den vid första påseendet anmärkningsvärda nedgången i nettoinkomsten år 1895, i jemförelse med de båda föregående åren, till icke ringa del läte sig förklaras af några för år 1895 exceptionella utgiftsposter, nemligen *dels* debitering på samma års drift af ej mindre bolagets afgifter till enskilda jernvägarnes pensionskassa för hela tidsperioden 1889—95, kronor 72,281, än äfven hyror för tomterna vid ångfärgestationen för alla år efter stationens öppnande, kronor 28,198 — utgifter, hvilka förut förts å kapitalkonto, men hvilka obestriddigen borde drabba driften — *dels* afskrifningar af för statsbanorna obrukbara lager utaf biljetter, böcker, formulär o. s. v., *dels* ock åtskilliga utgifter, som i vanliga fall skolat uppföras i 1896 års räkenskap såsom de bolaget för år 1895 påförda skatter m. m.

I öfrigt syntes nedgången hafva föranledts dels utaf aflöningsförhöjningar, dels ock af bolagets önskan att vid jernvägens öfverlåtande till

staten lemna banan och rullande materiel i så godt skick, som utan mera genomgående reparationer kunde åstadkommas.

Slutligen ansåge sig jernvägsstyrelsen böra framhålla, att det af styrelsens ombud vid granskningstillfället påyrkade öfverförande från anläggningskostnaden till driftkostnaden af ett belopp utaf kronor 42,567, hvarom i bolagsstyrelsens skrifvelse förmäldes, för staten, på grund af bestämmelserna i inköpskontraktet, medfört den fördel, att staten sluppit erlægga ett års ränta efter fem procent å sagda belopp.

4:o.

Angående Finspong—Norsholms jernvägsaktiebolag.

(Rev. ber. sid. 194—199. Förkl. sid. 315.)

Med afseende derå att i den af bolagets revisorer afgifna berättelse öfver bolagets förvaltning och räkenskaper för år 1895 icke förekomme någon redogörelse för bolagets ställning vid revisionsårets slut, hafva Riksdagens revisorer framhållit önskvärdheten deraf, att Norra Östergötlands jernvägsaktiebolag, som numera öfvertagit ifrågavarande jernväg och betalningsansvaret för det i jernvägen intecknade statslånet, i kommande revisionsberättelser måtte, i likhet med öfriga, med statslån understödda enskilda jernvägsaktiebolag, meddela sammandragna redogörelser för icke blott bolagets skulder och tillgångar vid början af det år, revisionen omfattat, jemte utgifter och inkomster under året, utan jemväl för bolagets ställning vid årets slut.

Styrelsen för Norra Östergötlands jernvägsaktiebolag har i afgifven förklaring *dels* meddelat att, enär Finspong—Norsholms jernväg, med allt hvad dertill hörde, vid 1895 års slut var försäld till Norra Östergötlands jernvägsaktiebolag, som äfven öfvertagit det i jernvägen intecknade statslån, kunde icke några vidare uppgifter öfver förstnämnda bolags ställning, än det efter den verkställda försäljningen uppkomna öfverskott, i revisionsberättelsen för nämnda år intagas, *dels* förmått sig skola ombesörja, att den af Kongl. Maj:t tillförordnade revisorn må kunna af bolagets samtliga räkenskaper i kommande revisionsberättelser lemna en sammandragen redogörelse öfver Finspong—Norsholms jernvägs ställning, i enlighet med den af Riksdagens revisorer gjorda framställning.

5:o.

Angående Hernösand—Sollefteå jernvägsaktiebolag.

(Rev. ber. sid. 258—261. Förkl. sid. 317—322.)

Rörande detta bolag hafva revisorerne — efter omnämnande att bolaget vid 1895 års utgång häftade i en förfallen ränteskuld till riksgäldskontoret af 38,533 kronor 57 öre jemte debiterad öfverränta 183 kronor 78 öre — förmält, att det förefallit dem så mycket mera anmärkningsvärdt, att nyssberörda skuldbelopp icke blifvit guldet, som bolaget enligt revisionsberättelsen egde utestående fordringar till belopp af 606,873 kronor 38 öre.

Bolagets styrelse har häröfver sig förklarad och dervid till en början upplyst, att de utestående fordringarna voro följande:

Diverse personer för aktier	Kr.	3,484: —	
Häradsskrifvaren V. Carlson	»	300: —	
Vesternorrlands läns landsting	»	20,000: —	
Entreprenörerne Fägersköld & Ahlström	»	550,000: —	
Thorsåkers kommun	»	29,357: 16	
Kongl. postverket.....	»	44: 50	
Egna jernvägsstationers uppbörd.....	»	3,687: 72	Kr. 606,873: 38.

Häraf vore de, som upptoges under de två sista rubrikerna, poster, hvilka med vexlande belopp förekomme vid hvarje års bokslut och naturligtvis tillhörde dagkassan. Under årets lopp hade vidare influtit dels landstingets bidrag 20,000 kronor och dels 2,600 kronor af det obetalda aktiekapitalet; men begge dessa fordringar hade sedan flera år tillbaka varit hos Hernösands enskilda bank hypotiserade såsom säkerhet för försträckt byggnadskapital. Detta senare vore förhållandet jemväl med fordringen å 29,357 kronor 16 öre af Thorsåkers kommun, hvilken fordran emellertid fortfarande balanserades såsom beroende på rättegång. Vederbörande häradsrätt hade visserligen genom utslag den 28 oktober 1895 tillförbundit kommunen att utgifva ifrågavarande belopp jemte ränta, men talan deremot vore i Kongl. Maj:ts och rikets Svea hofrätt fullföljd samt ännu icke afgjord. Fordringen å 300 kronor herodde på ouppgjord vidräkning emellan styrelsen och häradsskrifvaren Carlson, hvilken i expropriationsfrågor varit styrelsens ombud.

Beträffande den återstående posten 550,000 kronor inhemtas af en förklaringen bilagd kontokurant mellan entreprenörerna af jernvägsbyggnaden, herrar Fägersköld & Ahlström, och bolaget, att entreprenörerna den 31 december 1895 häftat i skuld till bolaget för 1,667,643 kronor 31 öre, samt att, enligt styrelsens beslut, häraf skulle inom linien föras ett belopp af 1,117,643 kronor 31 öre och endast återstoden, för hvilken lemnats såsom hypotek 2,750 aktier i bolaget, utbalanseras till år 1896.

I fråga om denna fordran har styrelsen förklarat, att det vore otänkbart, att för närvarande utbekomma densamma vare sig i dess helhet eller till större del, än som möjligen kunde inflyta genom exekutiv försäljning af den ene gäldenärens ringa lösörebo. Det vore endast att hoppas, att i en framtid det aflemnade hypoteket skulle stiga i värde, så att det slutligen motsvarade fullgod säkerhet.

Till en sådan förhoppning, huru sangvinisk den än kunde i närvarande stund förefalla, vågade likväl styrelsen hängifva sig. Trafikrapporterna utvisade ett jemnt stigande af jernvägens inkomster. Den nya industriella anläggningen efter den andra dels uppstode och dels planerades utefter banan. Samtidigt dermed växte folkmängden inom orten betydligt. Jemväl förflyttningen af Vesternorrlands regementes lägerplats till banans omedelbara närhet komme otvifvelaktigt att tillföra bolaget väsentligt ökade inkomster. Allt talade för, att den stegring i trafikinkomsten, som nu under tre år oafbrutet pågått, skulle vidare fortgå, och att inom en icke alltför aflägsen framtid banan skulle fullt bära sig och aktierna blifva värda det belopp, hvarå de lydde.

Af berörda kontokurant framginge jemväl, huru mycket entreprenörerna misräknat sig och hvilka stora belopp utöfver hvad ursprungligen beräknats måst anskaffas. Att detta senare lyckats, därför hade man uteslutande att tacka den ovanliga offervillighet, på hvilken inom orten såväl enskilda personer som bolag lemnat så många vackra prof, och den välvilliga bemedling, som från Hernösands enskilda banks sida kommit företaget till godo. Utan denna hjälp skulle jernvägen icke kunnat fullbordas, och hade för staten stora intressen såmedelst räddats. Å andra sidan vore uppenbart, att statens intresse icke i ringaste mån lidit genom den ökade skuldsättning, bolaget måst åsamka sig. Staten hade nemligen till säkerhet för sin fordran första in-teckningen i jernvägen och således rättighet i första hand till den nettobehållning, som årligen uppstode, vare sig större eller mindre skuldbelopp följde efter.

6:o.

Angående Klippan—Röstånga jernvägsaktiebolag.

(Rev. ber. sid. 264—269. Förkl. sid. 323.)

Sedan upplyst blifvit, att bolagets jernväg försålts till enskild person, hafva revisorerne uttalat den mening, att en dylik försäljning väl icke kunde anses ega giltighet, utan att Kongl. Maj:t dertill lemnade sitt tillstånd, hvarjemte fullmäktige i riksgäldskontoret borde sättas i tillfälle att derförinnan afgifva yttrande om hvad som kunde vara att iakttaga till betryggande af statens rätt i fråga om det i jernvägen intecknade statslånet.

I afgifvet yttrande har bolagets styrelse förmålt, att ett bolag vore under bildning med ändamål att dels öfvertaga Klippan—Röstånga jernväg på de vilkor densamma blifvit till grefve Posse försäld och dels fortsätta jernvägen från Röstånga till Eslöf, kommande detta bolag att göra underdånig framställning om Kongl. Maj:ts godkännande af öfverlåtelsen af såväl Klippan—Röstånga jernväg som den redan meddelade koncessionen för anläggning af jernväg emellan Röstånga och Eslöf.

På grund häraf och då frågan om öfverlåtelsens godkännande icke lärer af Kongl. Maj:t afgöras, utan att fullmäktige i riksgäldskontoret lemnats tillfälle att yttra sig i ämnet, torde den af revisorerne omförmälda pröfningen icke uteblifva.

7:o.

Angående Malmö—Tomelilla jernvägsaktiebolag.

(Rev. ber. sid. 270—273. Förkl. sid. 324.)

Vid redogörelsen för detta bolags ställning hafva revisorerne anmärkt, att i styrelsens berättelse redogörelsen för bolagets ställning vid 1895 års början upptoge bland såväl skulder som tillgångar åtskilliga poster å tillhoppa 29,465 kronor 96 öre, hvilka icke återfunnes i den af bolagets revisorer förlidet år lemnade redogörelse för bolagets ställning vid 1894 års utgång.

Häröfver har bolagets styrelse sig förklarat och andragit, att för år 1894 gjordes ett särskildt bokslut för den med det året fullbordade jern-

vägsbyggnaden och ett för trafiken, hvilka båda sedan sammanfördes till ett vid 1895 års ingång, samt att de båda utgående balanserna i 1894 års berättelse sålunda vore i öfverensstämmelse med den ingående balansen i 1895 års berättelse.

8:o.

Angående Wittsjö—Hessleholms jernväg.

(Rev. ber. sid. 282. Förkl. sid. 325.)

Då enligt revisorernes åsigt ifrågavarande jernvägs nya egare, i och med öfvertagandet af det i jernvägen in-tecknade statslånet, måste anses jemväl hafva iklädt sig de förpligtelser till staten, som ålegat jernvägens förre egare, men icke heller för år 1895 någon redogörelse för jernvägens rörelse kommit revisorerne tillhanda, hafva revisorerne framhållit angelägenheten deraf, att jernvägens egare, så länge statslånet vore oguldet, för hvarje år afgåfve redogörelse för jernvägsdriften under året för att Riksdagens revisorer tillhandahållas.

Intressenterne i jernvägen hafva i anledning af denna anmärkning förklaradt, att för framtiden skall årligen till fullmäktige i riksgäldskontoret insändas redogörelse för jernvägens rörelse, att framläggas för Riksdagens revisorer.

9:o.

Granskningen af fullmäktiges gemensamt med fullmäktige i riksbanken vidtagna åtgärder för utförande af det fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret gemensamt lemnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus har öfverlemnats till behandling af sammansatt stats- och bankoutskott.

10:o.

Hvad revisorerne i sin berättelse om granskning af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning i ett eller annat hänseende anfört och i öfrigt vid läsningen af fullmäktiges protokoll förekommit, har utskottet funnit ej böra föranleda någon utskottets anmälan eller hemställan.

11:o.

Angående ansvarsfrihet för riksgäldskontorets styrelse.

Då utskottet vid den nu verkställda granskningen af riksgäldskontorets styrelse och förvaltning funnit fullmäktige i nämnda kontor hafva med nit och omsorg uppfyllt sitt viktiga och ansvarsfulla kall, tillstyrker utskottet,

att fullmäktige må tillerkännas full ansvarsfrihet för alla beslut och åtgärder, som finnas antecknade i deras protokoll från den 21 januari 1896 till och med den 21 januari 1897.

Stockholm den 12 februari 1897.

På statsutskottets vägnar:

Chr. Lundeberg.